

Руденко А. Формування мовної особистості засобами пунктуації в школі: ретроспективи та перспективи. – Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. – Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Випуск дванадцятий. Частина II. – С. 32-35.

Формування мовної особистості засобами пунктуації в школі: ретроспективи та перспективи

Рівень мовної освіти завжди був і залишається визначальним у характеристиці соціального розвитку суспільства загалом і кожної особистості, зокрема. Зміна пріоритетів у сфері освіти і надання українській мові статусу державної, а також мовна політика в Україні – це чинники, які зумовляють якісно нові вимоги до вивчення української мови в школі.

Формування правописних умінь і навичок, тісно пов'язаних з культурою письма і досі залишається проблематичним у навчальному процесі. Учителі слідкують за правильністю, відповідністю написання правил, але забувають постійно наголошувати учням, що потрібно дотримуватися єдиних вимог графічного оформлення записів. Учитель повинен вчасно і якісно перевіряти класні і домашні роботи, особливо учнів із низьким рівнем навчальних досягнень, контролювати каліграфію (краснопис, чистописання), дотримання абзаців, прийняте розташування, дати, теми уроку, текстів – епіграфів, назв видів робіт, тощо [1, с. 91].

Аби зробити процес формування правописних навичок керованим і безперервним, учителеві потрібно систематично вести облік типових та індивідуальних помилок, допущених учнями в письмових роботах. Це допоможе йому визначити напрямки подальшої роботи щодо вдосконалення правописних умінь та навичок учнів.

Отже, прогнозування шляхів розвитку мовної особистості засобами пунктуації – проблема, безперечно, актуальна для сучасної школи. Вона відбилася у працях вітчизняних та світових науковців: О. Потебні, Б. Грінченка, В. Сімовича, І. Вингокура, І. Огієнка, С. Єфремова, І. Бодуена де Куртене, Л. Щерби, М. Шумила, І. Синиці, Р. Дуба, В. Поліщука, Т. Панька, В. Сухомлинського, Ю. Апресяна, Н. Холмського, У. Шейфа, Л. Крисіна, У. Лобова, С. Ервіна-Тріппа та Ч. Філмора.

В українському правописі за редакцією Л. Шевелевої зустрічається таке визначення: **Пунктуація** – це система правил про постановку розділових знаків у письмовому тексті [6, с. 3].

Пунктуація – розділ мовознавства, у якому вивчають розділові знаки та правила їх використання на письмі. Пунктуацією називають також і систему розділових знаків та правил їх уживання для відображення синтаксичної структури української мови [5, с. 275].

О. Доценко – кандидат філологічних наук – стверджує, що **пунктуація** робить писемне мовлення зрозумілим, недвозначним дає змогу реалізувати найрізноманітніші інтелектуальні, емоційні, вольові смисли та їх відтінки.

У лінгвістичних дослідженнях **пунктуація** визначається як:

- система розділових знаків, які використовуються для членування тексту відповідно до його смислових, граматичних та інтонаційних особливостей;

- система правил вживання розділових знаків;

- розставляння розділових знаків у тексті [2, с. 89].

Як і орфографія, пунктуація служить засобом оформлення тексту та сприяє спілкуванню. Членування текстів у писемному мовленні відбувається за допомогою розділових знаків. Розділові знаки ставляться з метою розмежування окремих логіко-граматичних частин у потоці мовлення, допомагають тому, хто пише, виразніше передавати свої думки і почуття, а тому, хто читає, – краще, точніше сприймати текст. Розуміння учнями комунікативної ролі розділових знаків пробуджує зацікавленість у вивченні пунктуаційних правил [4, с. 141].

К. Паустовський образно зазначав, що **розділові знаки** – це, як нотний стан. Вони міцно тримають текст і не дають йому розсипатися. Розділові знаки, що зумовляються синтаксичною структурою речення, є обов'язковими. Кожна освічена людина повинна їх знати й обов'язково дотримуватися правил користування. Звідси випливає, що **розділові знаки** – це загальноприйняті умовні позначки (крапка, кома, крапка з комою, двокрапка, три крапки, тире, дужки, лапки, знак питання, знак оклику), які вживаються на письмі з метою членування тексту відповідно до синтаксичної будови, змісту та інтонації.

Оволодіння пунктуацією передбачає свідоме засвоєння пунктуаційного правила на основі знання понять, що входять до його складу, і вироблення навичок вільного й гнучкого застосування правил на практиці. Засвоєння мовного матеріалу не залишається на рівні сприйняття, а потребує реалізації у відповідних уміннях і навичках, що досягається тренуванням через спеціальні завдання – вправи [3, с. 48].

Наводимо приклади творчих вправ для формування мовної особистості засобами пунктуації:

У вас вийшла суперечка із однокласником, який у реченні «Серце не камінь» поставив тире. Поясніть, чому названий розділовий знак відсутній у запропонованому реченні. Наведіть йому інші приклади на це правило. Розкажіть, у яких випадках тире між підметом і присудком ставиться.

Уявіть ситуацію. Ви познайомилися з іноземцем, який цікавиться особливостями української пунктуації. Складіть план, за ким ви будете вести розповідь.

Переробіть речення так, щоб у кожному стояло тире.
 А. Село Дубівка зелене, маленьке.
 Б. Це мій отчий куточок, наймиліша моєму серцю пристань.
 В. Для мене особисто Житомир місто моєї душі.

Прочитайте текст і уявіть зображену в ньому картину. Спробуйте зробити, уривок виразнішим дібравши однорідні члени речення.

Із вирію вертаються лелеки до запашних поліських комишів. З-під снігу де-не-де витнувся верес і голі дротики чорниць. На лан жнив'яний падає роса.. А човни вже голічерева на березі лежать. На білому коні в село в'їжджає грудень. Над Убортю мед пропливає в бджолиному передзвоні. Бурульки на даху весни одзеленькали зеленодзвонно.

Правильно організована робота з пунктуації сприятиме поліпшенню, як писемного, так і усного мовлення учнів, етики спілкування, розвиватиме інтелектуальні, творчі здібності.

Відповідно підібрані тренувальні вправи дадуть можливість зробити процес формування пунктуаційних навичок керованим і безперервним.

У результаті учні, маючи міцні й усвідомлені знання, зможуть добирати власні приклади на те чи інше правило, застосувати засвоєні пунктуаційні норми в практичній діяльності.

Використана література:

1. Державний стандарт загальної середньої освіти. Українська мова // Дивослово. – 1997. – № 7. – С. 18-29.
2. Доценко О. А. Стратити не можна, помилувати, або особливості української пунктуації / О. А. Доценко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2002. – № 6. – С. 121-124.
3. Ковальчук Н. П. Використання вправ творчого характеру на уроках вивчення пунктуації // Н. П. Ковальчук // Теоретична і дидактична філологія. – 2012. – Випуск. – С. 47-50.

4. Методика навчання рідної мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. І. Пентиліук. – К. : Ленвіт, 2005. – 399 с.